

Saateks koostajalt

Eesti ühel väljapaistvamal muusikaloolasel, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia professoril, Haapsalu vanamuusikafestivali kunstilisel juhil ja dirigendil, publitsistil ja muusikaelu suunajal Toomas Siitanil täitus 7. veebruaril 2018 kuuskümmend aastaringi. Sellele tähtpäevale oli paar kuud hiljem pühendatud Eesti Muusikateaduse Seltsi kevadine Tartu päev. 14. aprillil Rahvusrarhiivis toimunud konverentsil kuulati kümmet ettekannet eesti, saksa ja inglise keeles, mille teemade ring oli sama lai ja mitmekesine nagu Siitani uurimis- ja tegevushaaregi. Res Musica 11. numbri jaoks vormistasid kaheksa esinejat oma ettekanded artikliteks, mis moodustavad seekordse aastaraamatu põhisisu. Neist esimene, **Kristel Pappeli** kaastöö on pühendusessee, mis avab ja selgitab Toomas Siitani avarapilgulist lähenemist 19. sajandi kultuuriruumi uurimisel.

Ülejäänud teadusartiklid võib rühmitada muusikaloo erinevate perioodide alusel, kus iga üksik tekst peegeldab tahke Siitani tegevusest ja huvidest. 16., 17. ja 18. sajandi helilooming ja kultuuripraktikad on köitnud teda nii interpreedina ja parimate varase muusika esitajate tundjana – mõtelgem vaid igasuvistele tippelamustele Haapsalu festivalidel – kui ka uurijana ja kirjutajana, alates ajalooteadlike esitusprintsipiide selgitustest 1980ndatel kuni teedrajavate töödeni käsikirjalistest koraaliraamatutest ning siinmail tegutsenud muusikutest. Käesolevas aastaraamatus tõstatab **Anu Schaper** oma põhjalikus artiklis teraseid küsimusi Tallinna gümnaasiumi kantori ja linna muusikajuhi (ametis 1674–1683) Johann Valentin Mederi 26 kirikumuusikateose dateerimisest, näidates, et isegi puudulike allikate ja väheste andmete korral on komponisti stiili ja taotlusi ning tegevuspaikade kultuuripoliitilist konteksti tundes võimalik kindlaks teha helitööde loomisaegu ja -eesmärke. **Katre Kaju** ulatuslikus kirjutises võetakse vaatluse alla 17. sajandi algupoole juhumuusika, täpsemalt, muusikalised pulmaõnnitlused Tartust ja Tallinnast, eritledes nende seas originaalloomingut ja eeskujudele tuginevaid õnnitluslugusid. **Mart Humal** tutvustab prantsuse filosoofi ja matemaatiku René Descartes'i (1596–1650) heksahorditeooriat ja võrdleb seda 15.–16. sajandi muusikateoreetikute John Hothby ja Gioseffo Zarlino teooriatega. Läh-

Toomas Siitan

(foto Mihkel Maripuu / Eesti Meedia / Scanpix)

tudes nii Descartes'i teooriast kui ka selle edasiarendusest Isaac Newtoni poolt, kirjeldab Humal kõiki 53-helilises võrdtempereeritud häälestuses võimalikke Descartes'i heksahorde. Muusikateose kontrapunkti-analüüsi ja ajaloo vältel muutunud musitseerimise tähendused seob oma artiklis kokku **Andreas Waczkat**. Saanud impulsi 2013. aasta Haapsalu vanamuusikafestivalil esinenud gambaansambli Phantasm kontserdist, kus kõlasid inglise 16.–17. sajandi teosed, arutleb autor esinejate ja kuulajate vahelise kommunikatsiooni üle eri ajastuil ning leiab, et kuigi tänane festivalipublik on asjatundlik ja ajastuteadlik, pole ta siiski „ialgi võimeline ületama põhjapanevaid erinevusi muusikakuulamise postmodernsete tingimuste ja Elizabethi ajastu Inglismaa eelmodernse teadvuse vahel”.

Toomas Siitani huvi 19. sajandi vastu leidis esmalt kaaluka väljundi 2003. aastal kaitstud dokto riväitekirjas, milles Eesti- ja Liivimaa protestantliku koguduselaulu reformi on käsitletud paljudes ajaloolistes, kultuurilistes ja poliitilistes vastastikseostes. Samalaadne mõjutuste ja kultuuriliste ülekannete võrgustike avastamine ja mõtestamine iseloomustab ka tema edasisi töid tolle sajandi muusikaelust. **Friedhelm Brusniak** näitab käesoleva kogumiku artiklis reisikirjade, päevikute,

kirjavahetuste ja autobiograafiate põhjal, kuidas 19. aastasaja Euroopas levisid muusikalised ideed, teave kontsertidest, seltsitegevusest, laulupidudest jms. Autor rõhutab selliste allikate tähtsust ka seni vähe tähelepanu saanud teemade uurimisel.

Kaasaja muusikast on Toomas Siitanit enim paelunud Arvo Pärdi vaimu- ja helimaailm, mida ta on sõnas ja kirjas lahti mõtestanud nii Eestis, Saksamaal kui ka Moskvas. Sama väärtuslikuks võib pidada Siitani loodud kontakte teiste maade Pärdi-uurijatega ning väljapaistvate võõrkeelsete tööde tõlkimist-toimetamist ja eesti keeles avaldamist. 2018. aasta Tartu päeval ja siinses aastaraamatus esindavad ingliskeelseid uurijaid **Kevin C. Karnes** ja **Christopher J. May**, kes mõlemad täidavad uute detailidega paar valget laiku Pärdi-teadmuses ja heidavad värske pilgu *tintinnabuli*-kõlakujutelmadele, mis (küllap meist paljude jaoks) on kinnistunud parimate salvestiste puhastes helides. Kevin Karnes peatub *tintinnabuli*-teoste esimestel avalikel esitustel 1970ndate teises pooles. Põhiliselt keskendub ta Riias 1977. aastal toimunud uue muusika festivalile, seda kor-

raldanud Polütehnilise Instituudi üliõpilasklubile ning erakordsele mõjule, mida tol (pool)illegaalsel kontserdil kõlanud Pärdi viis helitööd avaldasid Vladimir Martõnovile, Aleksei Ljubimovile ja teistele tollastele väljapaistvatele muusikutele. Christopher May uurimuse lähtekoht on jaanuaris 1980, kui Arvo Pärt ja tema pere emigreerusid NSV Liidust. Sellest pöördepunktist hargneb lahti autori põhjalik, paljudele näidetele tuginev võrdlev analüüs Pärdi teoste retseptisioonist kummalgi pool „raudset eesriiet“. Lõpuks tõstatab autor intrigeeriva küsimuse *tintinnabuli*-muusika eestliikkusest.

Res Musica 11. numbris väärrib kindlasti tähelepanu ka Toomas Siitani intervjuu tänapäeva ühe mõjukaima ja tunnustatuima muusikateadlase Richard Taruskiniga. Küsitlus, mis sarnaneb pigem vestlusega kahe asjatundja vahel, hõlmab muusikateaduse kujunemislugu, selle tänapäevaseid suundumusi, arutlusi muusika esitustest, retseptisioonist ja paljust muust.

Anu Kõlar